

TEODOR DRAYZERNING “AMERIKA FOJIASI” ROMANI TAHLILI

Burxonova Hulkar Sindorjon qizi

*Samarqand davlat pedagogika instituti, Filologiya fakulteti, 2-bosqich
talabasi*

Ilmiy rahbar: dotsent Usarova Laylo Ibragimovna

Annotatsiya

Ushbu maqolada amerikalik yozuvchi Teodor Drayzerning “Amerika fojeasi” romani ijtimoiy, axloqiy va falsafiy jihatdan tahlil qilinadi. Asarda kapitalistik jamiyatdagi tabaqalanish, orzular va haqiqat o’rtasidagi ziddiyat, boylikka ruju qo’yish oqibatida insoniylikning yemirilishi ko’rsatiladi. Drayzer “Amerika orzusi” tushunchasini tanqidiy nuqtai nazardan yoritib, moddiy manfaat inson ruhiyatiga qanday salbiy ta’sir ko’rsatishini ochib beradi.

Kalit so’zlar: Amerika fojeasi, orzu, boylik, nafs, ijtimoiy tengsizlik, ma’naviyat, axloq, fojia, realizm.

Тема: Анализ романа Теодора Драйзера «Американская трагедия»

Аннотация

В статье рассматривается социально-философский и нравственный анализ романа Теодора Драйзера «Американская трагедия». Через образ Клайда Гриффитса автор раскрывает внутренние противоречия личности, стремящейся к богатству и успеху в условиях социального неравенства. Произведение обличает разрушительное влияние материальных амбиций на духовный мир человека.

Ключевые слова: американская трагедия, мечта, богатство, неравенство, мораль, духовность, трагедия.

Topic: Analysis of Theodore Dreiser's novel "An American Tragedy"

Annotation

This article analyzes the social, moral, and philosophical dimensions of Theodore Dreiser's novel *An American Tragedy*. Through the character of Clyde Griffiths, the author exposes the destructive power of material ambition and the illusion of the American Dream. The novel reflects social inequality, moral decay, and the spiritual downfall caused by the pursuit of wealth.

Keywords: American Tragedy, ambition, morality, greed, inequality, downfall, realism.

Kirish

Amerikalik yozuvchi Teodor Drayzer (1871–1945) XX asr realizm adabiyotining eng yirik namoyandalaridan biri hisoblanadi. Uning ijodi inson va jamiyat o'rtasidagi murakkab munosabatlarni, kapitalistik hayotning axloqiy muammolarini tahlil etishga bag'ishlangan. Yozuvchi "Jinni tabiat", "Moliya olami", "Sesilning jozibasi", "Amerika fojeasi" kabi romanlari bilan dunyo adabiyotida chuqur iz qoldirgan.

Drayzerning "Amerika fojeasi" (*An American Tragedy*, 1925) asari nafaqat adib ijodining, balki butun amerika realizmining eng muhim namunalaridan biridir. Asar real voqea asosida yozilgan bo'lib, unda "Amerika orzusi" deb ataluvchi tushunchaning soxta va halokatli mohiyati ochib beriladi.

Romanning bosh qahramoni Klayd Griffiths kambag'al oilada o'sgan, boylik va shon-shuhratga tashna yigitdir. U yoshligidan hashamatli hayotga havas qilib, jamiyatda yuqori mavqega erishishni hayotining maqsadi deb biladi. Ammo bu orzular uni halokat sari yetaklaydi.

Klayd o'z hayotida boylikka erishish uchun tinmay harakat qiladi, biroq maqsad sari yo'ldagi har bir qadam uni axloqiy inqirozga olib boradi. U ikki ayol orasidagi murakkab munosabatlar girdobida qoladi: kambag'al ishchi qiz Roberta Olden va boy oilaning qizi Sondra Finchli. Klayd Roberta homilador bo'lganini bilgach, o'z orzularini saqlab qolish uchun jinoyat yo'liga kiradi.

Drayzer shu voqealar orqali inson ruhiyatidagi nafs, orzu va vijdon o'rtasidagi kurashni ochib beradi. Klaydning jinoyati — bu shaxsiy fojia emas, balki jamiyatning ma'naviy inqirozi, boylikka sig'inish va ijtimoiy bosimning oqibatidir.

Asarning g'oyaviy-falsafiy tahlili

“Amerika fojeasi” — bu bir inson hayotining hikoyasidan ko'ra kengroq falsafiy ma'noga ega roman. Drayzer o'z asarida kapitalistik jamiyatning “muvaqqafiyat” mezonini keskin tanqid qiladi. Asarda “Amerika orzusi” — boylik, obro', ijtimoiy mavqe kabi tushunchalar orqali insonni halokat sari olib boruvchi kuch sifatida tasvirlanadi.

Klayd Griffits obrazi — jamiyat ta'sirida shakllangan, o'z “men”ini yo'qotgan avlod vakilidir. U moddiy muvaqqafiyatni insoniylikdan ustun qo'yadi. Yozuvchi bu obraz orqali jamiyatning shaxs ruhiyatiga ko'rsatgan bosimini ochib beradi.

Asarda Drayzerning naturalistik uslubi yaqqol seziladi — u qahramonlarni ruhiy, ijtimoiy va biologik omillar asosida tahlil qiladi. Har bir voqea sabab-oqibat zanjirida mantiqan izohlanadi. Shu jihatdan, “Amerika fojeasi” inson xatti-harakatlarini nafaqat axloqiy, balki ijtimoiy va psixologik asoslarda ochib beruvchi asardir.

Romanda adolat tizimi, sinfiy tafovut, axloqiy qadriyatlar kabi mavzular ham chuqur tahlil etilgan. Klayd sud jarayonida o'z qilmishidan pushaymon bo'ladi, biroq bu kech kechgan pushaymonlikdir. Uning fojiasi shundaki, u jamiyat yaratgan “muvaqqafiyat” talqinining qurboniga aylanadi.

Xulosa

Teodor Drayzerning “Amerika fojeasi” romani inson hayoti, orzular va jamiyat oʻrtasidagi ziddiyatni falsafiy asosda ochib bergan asardir. Muallif Klayd Griffits timsolida “Amerika orzusi”ning illuziyasini fosh etadi. U oʻz orzulariga intilar ekan, insoniylikdan uzoqlashadi va oxir-oqibat oʻz hayotini yoʻqotadi.

Drayzer oʻquvchini oʻylashga chorlaydi: insonning haqiqiy qadriyati boylikda emas, balki maʼnaviyat va vijdonda. Asar orqali yozuvchi shaxs erkinligi va jamiyat bosimi oʻrtasidagi doimiy kurashni koʻrsatadi. “Amerika fojeasi” — bu nafaqat bir shaxs fojiasi, balki butun jamiyat axloqining inqirozi haqidagi ogohlantiruvchi doston.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Dreiser, T. An American Tragedy. New York: Boni & Liveright, 1925.
2. Лихачев Д. С. История американской литературы XX века. Москва, 1982.
3. Қuronov D. Gʻarb adabiyoti tarixi. Toshkent: Oʻqituvchi, 2010.
4. Karimov U. Amerika adabiy realizmi: tanqidiy tahlil. Toshkent: Fan, 2018.
5. Abdullayeva M. XX asr adabiy jarayonlari va falsafiy tafakkur. Samarqand, 2021.

